

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Firat University Journal of Social Science
Cilt: 12, Sayı: 2, Sayfa: 105-128, ELAZIĞ-2002

YAŞAMA BAKIŞTA GUY DE MAUPASSANT'IN YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

*The influences of Guy de Maupassant's views about life on
Yakup Kadri Karaosmanoğlu*

Abdülhalim AYDIN**

ÖZET

Maupassant'ın Türk yazarı üzerindeki etkisi romanlarındaki kimi yansımaları bir yana bırakırsak, daha çok yaşam felsefesi ile öykücülüğü üzerinde odaklanmıştır. Yaşama bakışta Maupassant etkilerinin ele alındığı çalışmada, Schopenhauer ile Nietzsche'nin karamsar ve hiççi felsefelerinin Fransız yazarı aracılığıyla Yakup Kadri'yi nasıl geçtiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Maurice Barrès'nin benci felsefesini büyük ölçüde benimsemiş olan yazarın bu görüşü, Maupassant'dan aldığı diğer olumsuz görüşlerle nasıl uzlaştırıp ilişkilendirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, insana güvensizlik, yaşamın değersizliği, her şeye karşı takınan karamsar tutum, ölümün yüceltilmesi, yalnız kalma arzusu gibi konularda her iki yazarın takındığı benzer tutum sergilenmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcük: Guy de Maupassant, Y. Kadri Karaosmanoğlu, Karşılaştırmalı edebiyat.

ABSTRACT

The influences of Maupassant on Yakup Kadri can be shown on two points if we put away certain reflections in his novels: the philosophy with regard to life and the art to tell. In this work where the accent uniquely is put on the influences of the philosophy of Maupassant, the researcher tries to expose how pessimistic and nihilistic philosophy of Schopenhauer and Nietzsche are transmitted to Yakup Kadri by the intermediary of Maupassant. In addition, one sees that it is a matter with the Turkish writer the effort to reconcile and to put in correlation these pessimistic ideas and nihilists with philosophy égotiste of Maurice Barrès that the writer already had adopted. It is looked for also to expose the similar behavior of the two maintained writers with regard to the themes such as the mistrust against the man, the vanity of life, the pessimistic attitude against all the things, the vénération of the death, the desire of the solitude.

Key Words: Guy de Maupassant, Y. Kadri Karaosmanoğlu, comparative literature

*-Bu çalışma, "Les Points Communs Entre Guy de Maupassant et Yakup Kadri Karaosmanoğlu au Niveau des Contes et Nouvelles" adlı yüksek lisans tezimizle ilgili olmakla beraber, tezde çalışılmamış konular ele alınmıştır.

** - Yrd. Doç. Dr. Fırat üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi. E-mail: haydin1@firat.edu.tr

GİRİŞ

II. Meşrutiyetin özgürlükçü havası içinde doğan ve Yakup Kadri'nin de kurucuları arasında yer aldığı Fecr-i Ati grubu, aslında kendinden önceki yazınsal topluluk olan ve parnasyenlerle realistleri benimseyerek onlara benzemeye çalışmış, "sanat için sanat" ilkesini onlar gibi döviz haline getirmiş Servet-i Fünûn okulunun devamından başka bir şey değildir.

Tanzimat'tan Atatürk Türkiye'sine kadar geçen dönemdeki Türk toplumunun yaşantısını yansıtan roman, öykü ve makaleleri kaleme alan yazarın yazınsal yaşamını iki önemli bölüme ayırmak olanaklıdır. Kendini bulma, çeşitli arayışlara girme, büyük kaynaklara yönelme (Fransız, Latin, Yunan), iç dünyası ve içinde yaşadığı sosyal koşullarla büyük bir uyum gösterecek kimi felsefi görüşleri tanıma ve yaşamına geçirme gibi sıralayabileceğimiz yazarın 1922 yılına kadar sürecektir gençlik ve acemilik dönemi. İkincisi de, karamsar, yalnız ve soyut dünyasından çıkıp topluma doğru yürüdüğü, onun sorun ve çözümleriyle yakından ilgilendiği, "sanat için sanat" ilkesinden vaz geçip "toplum için sanat" görüşünü benimsediği, önemli yapıtlarını verdiği, yazın adamı kimliğinin siyasal kimliğiyle ifadesini bulduğu 1922 sonrası dönemdir. Yakup Kadri'nin çalışmamıza bakan yönü, gençlik ve kendini yetiştirme diyebileceğimiz birinci dönemdir.

Bu dönemde yazarımızın en çok okuduğu, hayran kaldığı ve etkisine girdiği yazarlardan biri Guy de Maupassant olmuştur. Daha sonra da göreceğimiz gibi, Maupassant'ı okumak, Yakup Kadri'de iki türlü yansımaları bulmuştur. Schopenhauer, Nietzsche ve Barrès'nin iç dünyasına "biçilmiş kaftan" gibi oturan olumsuz felsefelerinden beslenmiş Maupassant'ın etkileri yazarımız üzerinde görünmekte gecikmez. Hemen belirtmek gerekir ki, bu iki Alman filozofunu Maupassant'dan öğrenen Yakup Kadri'nin, Maurice Barrès'yi kendi yapıtlarından tanıdığını ileri süren araştırmacılar vardır.(Niyazi Akı, ss.29-30; Şerif Aktaş,s.23) Bunu, Yakup Kadri'nin Almanca'yı bilmeyip Fransızca'yı çok iyi bilmesine bağlayabiliriz. Fransız yazarının diğer etkisi de Yakup Kadri'nin öykücülüğü üzerindedir. İnsan psikolojisine inerek bilinç altını keşfe çalışmak, çeşitli ruhsal hastalıkları alıp işlemekten zevk duymak, çoğunlukla deli, bunalımlı, dünyayı ve insanı sevmeyen karamsar, kötümser ve tuhaf takıntıları olan tipleri sergilemek, teknik özellikler, öykülerin başlangıç ve bitişlerindeki genel uygulamalar hep Maupassant'dan gelen etkilerdir.

A-YAKUP KADRI'Yİ MAUPASSANT'LA BULUŞTURAN FAKTÖRLER

a-Vazgeçilmez bir kaynak olarak Fransız edebiyatı

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Tanzimat'tan beri kültürel, ekonomik, askeri, siyasal alanlarda yenilenme ve modernleşmenin adresi hep Batı dünyası olduğu gibi, Türk edebiyatının yenilenme macerasında da Fransız edebiyatı hemen her zaman birinci derecede kaynak olmuştur. Şinasi'den beri esen Fransız edebiyatı rüzgarı, Yakup Kadri'nin çocukluk, gençlik ve olgunluk çağlarında da esmeye devam eder. Onun olgunluk çağında iyice artan "ulusal" bir edebiyata kayan yönelişler ve arayışlar olmuş ve bazı şaheserler ortaya çıkmışsa da bu rüzgarın modası hâlâ varlığını sürdürmüştür. Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Hamid, Tevfik Fikret, Cenab Şehabettin..., hangi büyük üstada bakmışsa Hugo'ların, Lamartine'lerin, Musset'lerin, Coppée'lerin, Baudelaire'lerin... derin etkilerini görmüştür. Bu durum yazarımızda Fransız edebiyatına karşı bir ilgi ve merak uyandırır. Aslında onun bu edebiyatla olan ilişkisi gelenek olduğu üzere daha çocukluk yıllarından itibaren başlar.

Daha okuma bilmediği yıllarda Monte-Cristo'yu annesinden dinler. Sonradan aynı kitabı kendisi de okuyan yazar, üzerinde bıraktığı etkileri şöyle ifade eder:«Çocukluğumda ilk okuduğum roman Monte-Cristo'dur. Bu kocaman cildin üstünde ne heyecanlı saatler geçirdim; ne kadar ağladım, ne kadar güldüm; ne tahassüslere (duygu), ne teessürlere (etki), ne sevinçlere, ne elemlere giriftar oldum, tasavvur edemezsiniz; diyebilirim ki benim ruhumu bu eser yaptı, muhayyilemi ve teessür kabiliyetlerimi ilk defa bu eser temniye etti (sağladı)... Kim diyebilirdi ki Anadolu'nun bir köşesinde on yaşında bir Türk çocuğu bir balmumu parçası halinde büyük Fransız romancısının dehasındaki ateşe düşecek, eriyecek, dağılacak, sonra yine bu ateşin tesiri altında yeni bir şekil yeni bir renk iktisap edecek (edinecek).»¹ Edebiyata daha çocuk yaşlarında merak salan Yakup Kadri üzerinde silinmez bir etki yapan, yaşamına yön veren kendinden yaşça epeyce büyük olan Akhisar'lı Abdullah Rahmi Bey adında bir arkadaşı olur. Yakup Kadri kendisini gerçek anlamda edebiyatla yüz yüze getiren, Edebiyat-ı Cedide'den yapıtlar okutan ve "bunların gerçek örnekleri Fransız edebiyatındadır. Fransızca öğrenirseniz onları okuyabilirsiniz" biçiminde teşvik eden bu kişi olmuştur.(Niyazi Akı, agy.s.11.) Hatta bunun tavsiyesi üzerine annesi ona özel Fransızca dersi aldırır.

Daha sonra Mısır'a giden Yakup Kadri, burada kaldığı iki yıl içinde bir Fransız

¹-Yakup Kadri, Nisyan, İkdam (gzt.), 16.12.1920.

okulu olan Frères'ler Mektebiyle bir İsviçre lisesine devam eder. Bu arada şair ve profesör olan Henri Lamon'dan Fransız edebiyatı dersleri alır. Yazar, bu okul yıllarındaki Fransız edebiyatını öğrenme isteğini şöyle anlatır anılarında:«...bir Fransız kolejindeki klasik edebiyat dersleriyle yetinmeyip aboneli olduğum bir umumi kütüphanenin, on dokuzuncu asırdan bu yana ün almış, bütün edebiyat, felsefe ve tarih kitaplarını büyük bir okuma iştihasıyla sömürdüğüm oluyordu. Ayrıca Fransa'da çıkan belli başlı dergilerde günün fikir cereyanlarını da takibe imkan buluyordum.»² Belli bir okuma ve kendini yetiştirme döneminden sonra Yakup Kadri, "...Hayatımın bir devresi geldi ki Alexandre Dumas'ı âdi, sönük ve dar bulmaya başladım; Edebiyat-ı Cedide'nin açtığı realizm cereyanı beni de Daudet'lerin, Zola'ların, Goncourt'ların kucağına itti" (Yakup Kadri, Nisyan, İkdam 16.12.1920) diyecektir. Bu dönemde Yakup Kadri artık Edebiyat-ı Cedide'nin Fransızca'daki örneklerini okuyacak kadar Fransızca'sını geliştirmiştir. Yukarıdaki Fransız yazarlarına H.Ali Yücel, Maupassant, P. Bourget ve Balzac'ı da eklemektedir. Daha sonra belirteceğimiz gibi, 18-25 yaş arasında yazarımız kendini bütünüyle okumaya adanırken, özellikle Maupassant en çok okuduğu yazarların başında geliyordu. Hatta Mısır'da, İstanbul'dan rejimin baskısından kaçan dönem aydınlarından Şerafettin Mağmumi adında bir kişi tarafından çıkarılan "Türk" adlı bir dergide, Yakup Kadri Maupassant'dan yaptığı ilk öykü çevirilerini yayımlar. H. Ali Yücel, bu konuyu şöyle anlatır:«Yakup Kadri'nin edebi bilgisine, bilhassa Fransız edebiyatına vukufuna hayran olmamak kabil değildir. (...) Daha on beş yaşında Paul Bourget'yi elinden düşürmeyen, sonraları Maupassant'ı baştan başa okuyan, hatta Mısır'daki "Türk" gazetesinde bunlardan tercümeledi çıkan Yakup, bu yoldaki çıraklığını hakiki üstadların elinden yapmış olmasaydı bu başarıya eremezdi.»(Yücel, 1989, ss.71 ve 131) Mısır dönüşünde Manisa İdadisine devam ettiyse de bitiremez; böylelikle Yakup Kadri tam anlamıyla bir "autodidacte" (özöğrenimli) yazar niteliğini kazanır.

Yakup Kadri ile aralarında büyük bir dostluk bağı bulunan ve hakkındaki kitabını yazarken sıklıkla ondan bilgi isteyen bir dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e göre, yazar etkilendiği kaynaklara edebiyat kitaplarından değil, yazarların bizzat kendi yapıtlarından okuyarak ulaşırdı. Ona göre, "asıl meşk aldığı Fransız edebiyatını da böyle tanımişti. Bu edebiyatın şöhretleri olan sanatkarların kitaplarından, onları doğrudan doğruya takip etmiştir". Ona göre, Yakup Kadri'nin edebiyat zevki Fransız edebiyatıyla yoğrulmuş ve Maupassant'dan başka çok ilgilendiği ve büyük önem verdiği Fransız

²-Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Bilgi Yay., Ank.,1969, s.41.

yazarlardan biri de Anatole France olmuştur. Hatta A. France'ı okurken, yazarımız Yunan ve Latin mitolojisini de öğrenmek zorunda kalmıştır.(Yücel, 1989,s.251) Yakup Kadri'ye göre Anatole France, yeryüzünde gelmiş geçmiş bilgelerin sonuncusudur.(Yücel, 1989,s.263)

Niyazi Akı'ya göre, Yakup Kadri ve Maupassant'ın öykülerinde aynı görüş ve düşüncelerle karşılaşılmaktadır. Bunun nedeni, her iki yazarın da aynı kaynaktan beslenmiş olmaları (Schopenhauer ve Nietzsche), çocukluk yıllarında benzer acıları yaşamış olmaları (Maupassant anne ve babasının geçinemediğini görerek mutsuzdur; Yakup Kadri de kendini mutsuz bir ortamda bulur: özgürlük arayışı, Mısır'a kaçış, acı çeken bir şehir olan İstanbul'a dönüş, eğitimini tamamlayamaması, babasının olumsuz yaşam biçimi ve onunla hiç bir zaman anlaşamaması gibi) ve geçirmiş oldukları hastalıklardır. (Maupassant kronik bir sinir hastası olarak çıldırarak ölmüş; Yakup Kadri de verem hastalığına yakalanarak uzun süre İsviçre'de tedavi görmüştür) (Akı,1960, ss.97-99)

b-Bir baskı ve kaos döneminin getirdiği arayışlar

Yakup Kadri'nin içinde yetiştiği gençlik döneminin siyasal ve sosyal koşullarının özellikleri, onu nefes alacağı, aç olan ruhunu tatmin edeceği bir arayışa götürür. İmparatorluğun uzak fakat oldukça özgür bir yerinde, Mısır'da doğmak, ilk gençlik yıllarını İstanbul'dan uzaklarda geçirmek şansına sahip olmakla beraber, baskı döneminin acılarını ruhunda duymaktan kendini alıkoyamaz. O dönemde Sarayın izlediği iç ve dış politika birbirine taban tabana zıt idi: dışarıya karşı ne kadar uysal, boynu bükük ve hoş görünmüşse, içeriye karşı da o derece baskıcı, acımasız davranmıştır. Sansür ve güçlü olan gizli polis teşkilatı duygu ve düşünceleri baskı altında tuttuğu için herkesin ruhunda kuşkuyla karışık bir korku oluşuyordu. Bu çaresizlik içinde, memleketin geleceği için kaygı duyan aydın kesim heyecanlarını bastırmak, düşüncelerinden sıyrılmak, kalemini kırmak, yani susmak zorundaydı. Bu durum onları bir vurdumduymazlığa, acı realiteden kaçarak kendi içlerine kapanmaya zorluyordu. İçini açamayan, kendini kaderine terkedilmiş gören toplulukların bireylerinde görülen bu çeşit durgunluk ve hareketsizliklerin altında, çoğunlukla ruhların düzensizliğine, değerlerin yadsınmasına, idealsizliğe doğru kaçınılmaz bir yuvarlanış sezilir. Böylece bireyler kendilerini tam anlamıyla bir boşluk içinde görüyorlardı. Hatta bu ruh halinin güdüsüyle Servet-i Fünûn'culardan bazıları içinde yaşadıkları ortamdan kaçıp, imgesel ve kurgusal bir yeryüzü cenneti olan "Yeşil Yurt"a kaçmayı bile düşünmüşler.(Uşaklıgil, 1969, ss.55-62.) Yakup Kadri, kendini anlamaya başladığı yıllarda böyle bir hava içinde bulmuş ve "...fakat biliyordum ki bazı memleketlerde hürriyet denilen bir saadet vardır; ve oralarda

herkes istediği kitabı okuyabilir; ve o diyarlardan birine gittim"(Karaosmanoğlu,1946, s.15) diyerek Mısır'a gider.

Yazarın ve çağdaşlarının içine düştükleri bu arayışı aslında onların üstadları olan Tanzimat'çılarla Servet-i Fünûn'cular öteden beri başlatmışlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemlerine rastlayan ve Batılılaşma adı verilen bu dönemde, giyinişimiz, soframız, düşünüş ve zevklerimiz yeni örneklerle düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu toplumsal arayış havası içinde gelişen bu iki yazınsal akımda da Batı hayranlığı, arayış, taklit ve uyum ortak noktalar olmuş ve aynı karakteristik özellikler Fecr-i Ati topluluğuna da geçmiştir. Böylece bu dönem aydınlarında, bir yandan kendi olmak, bir yandan da hayran olduğu yerden bir şeyler getirmek çabası görülür. Yakup Kadri'nin bir yazısı, kendisi gibi bu dönem aydınlarının düşünüş ve ruh durumunu anlatması bakımından ilginçtir:«Yirmi yaşımıza girdiğimiz zaman, artık hiç bir şeye, hiç bir kimseye inanmıyorduk... Şahsi hayatımızda olduğu kadar millet ve memleket meselelerinde de tamamiyle reybileşmiştik (kuşkuculuk, scepticisme) ve bir çok frenkçe kitapların yardımıyla bu ruh ve iman iflâsını bir nevi ilmi fikir sistemi haline sokmaya çabalıyorduk... On dokuzuncu asır sonu Avrupa'da bir büyük inkâr-dissociation-devridir. Bütün kıymet hükümlerinin bâtil ve bütün ölçülerin bozuk olduğunu ispat yolunda birbiriyle müsabaka eden muharrir ve mütefekkirlerin adedi, o devirde, sayılmayacak kadar çoktu. Bunlar bir takım kötü gençlik arkadaşları gibi bizi baştan çıkarır, bizi maceradan maceraya sürüklerken kafamızda yükseklerde dolaşan kimselerin sarhoşluğunu hissederdik. O frenk üstadlarından ödünç aldığımız inkâr ve istihza kanatlarıyla, sanki muhitimizin üstüne çıkmış, sanki mensup bulunduğumuz cemiyetin perişanlıklarına, adiliklerine, yalanlarına ve şarlatanlıklarına yukarıdan, bir hakaretli yabancı gözüyle bakmış gibi olurduk.»(Karaosmanoğlu,1946,ss.16-17) Yakup Kadri'nin bu anlattıklarından, onun niçin Schopenhauer, Nietzsche, Maurice Barrès ve Maupassant gibi yaşamı karanlık bir tabloda betimleyen yazarlara yöneldiğini anlamak kolaylaşır.

B-YAŞAMA BAKIŞTA MAUPASSANT ETKİSİ

Arayışlara girmiş "buhranlı" bir ruhun susuzluğunu gidermek, doyuma ulaşmak için başvuracağı adres de aynı biçimde, yaşamdan ve insandan bıkmış, alabildiğince karamsar ve umutsuz bir tavırla dünyayı yorumlamış bir felsefe olacaktır. Yakup Kadri'de görülen bu karamsarlık, yazarlığının henüz çiraklığını oluşturan 1920'li yıllara rastlar. Çağdaşlarından pek çok yazar gibi, o da sanatının ilk yıllarında dış etkilere (neredeyse yalnızca Fransız edebiyatı) oldukça açık, malzemesi, zevki ve tarzı bakımından savunmasızdır. Yapıttan yapıta atlayan yazar, kendi kendini Batı kültürü aracılığıyla

yaratmak yolunda çeşitli arayışlara girer. Fransız edebiyatını çok iyi tanıyan Yakup Kadri için, Anatole France ve Guy de Maupassant ayrıcalıklı yazarlardı. Ancak, A. France'ı daha çok olgunluk dönemlerinde tanımış ve okumuş olan Yakup Kadri, Maupassant'ı işte bu gençlik dönemlerinde tanımış ve ondan büyük etkiler almıştır. Yazarımız üzerinde Maupassant etkilerini ikiye ayırmak olanaklıdır:

a-Yaşama bakışta Maupassant etkisi

b-Öykülerde Maupassant etkisi

Burada hemen şu noktayı açıklığa kavuşturmak gerekir ki, belli bir dönemde bir yazardan önemli ölçüde etkilenmiş Yakup Kadri'nin diğer yapıtlarında, yani romanlarında da Maupassant etkilerinin var olması bir bakıma kaçınılmazdır. Ancak, romanlardaki Maupassant etkileri yukarıdaki iki ana başlığa oranla çok silik ve yüzeysel kalmaktadır. Çünkü, çoğu zaman Yakup Kadri'nin de dediği gibi, onun Maupassant'dan asıl aldığı zevk o karamsar ve kötümser dünya görüşüyle hikayelerindeki melankolik, bunalımlı ve garip tiplerdir. Öykülerine malzeme ararken, Maupassant'ın Normandiya'nın kırsalında köy köy dolaşarak abasını doldurduğu gibi, o da aynı yolu seçmiş kentten köye inmiştir:« O zaman Refik Halid ile ben, Maupassant'ın tesiri ile şehir içindeki tiplerden ayrılarak mevzularımızı köylerden, çobanlardan ve halkın arasından seçmeye başladık.»³ Bu biçimde Maupassant gibi öykü yazma arayışı, sonuçta öykücülüğümüze büyük bir atılım ve yeniliği de getirmiştir. Böylece, Yakup Kadri ile beraber öykücülüğümüz İstanbul ve çevresinde hapsolmaktan kurtulmuş, Anadolu'ya açılmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Necdet Bingöl'ün etkilerini aradığı Yakup Kadri'nin romanlarındaki Maupassant etkisi, olsa olsa yine romanın genel havasına yansıyan pesimist dünya görüşü ile kahramanların karakterini belirleyen bunalım ve kriz hallerinde aranmalıdır.

Nitekim, aynı araştırmacı, "Yakup Kadri'nin Beş Romanında Fransız Realist ve Naturalistlerinin Tesirleri"⁴ başlıklı çalışmasında, Zola, Flaubert, Goncourt, Maupassant gibi yazarların izlerini ararken, yer yer Maupassant'a da değinmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, N. Bingöl de Yakup Kadri'nin romanlarında Maupassant etkisini genel olarak, karamsar bir dünya görüşü ve kahramanların "meczur, melankolik" karakterleri biçiminde saptamıştır. Bu demek oluyor ki, en azından belli bir dönem için yaşamında ve öykülerinde iyice belirgin ve etkin olan Maupassant etkileri, daha sonraki yıllarda romanlarında kimi izleksel ve yüzeysel yansımalara kadar azalmış ve sönük bir hal

³-Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Dikmen Mecmuası, No:22, 15 Birinciteşrin 1942 .

⁴ -Bkz. Necdet Bingöl, Yakup Kadri'nin Beş Romanında Fransız Realist ve Naturalistlerinin Tesirleri, DTCF Dergisi, S.3,1944.

almıştır. Araştırmacının bize gösterdiği kadarıyla, Kiralık Konak, Nur Baba, Sodom ve Gomore, Yaban, Bir Sürgün romanlarında, Maupassant etkisi örneğin Yaban'da olduğu gibi, genel anlamda kahramanda görülen kötümserlik ve yaşamdan bıkkınlık biçimindedir. Romanın Maupassant ile olan ilgisi burada bitmektedir.

Fransız öykücüsüyle büyük bir benzerlik gösteren Yakup Kadri'nin karamsar ve kötümser felsefesiyle içgüdülerle hareket etme anlayışını, Schopenhauer'ın simgesi olmuş aynı konudaki görüşleriyle de bir yakınlık kurmak olasıdır. Yine Yakup Kadri'de gördüğümüz ve hiççiliğe (nihilisme) uzanan kimi düşünceleri de Nietzsche'nin görüşleriyle önemli ölçüde örtüşmektedir. Öte yandan, hemen şu noktayı da belirtmek gerekir ki, Nietzsche felsefesinin beslendiği başlıca kaynaklardan biri de Schopenhauer'ın dünya görüşüdür. Böylece, hem doğrudan doğruya filozofun kendisiyle, hem de Nietzsche'nin aracılığıyla karamsar felsefe Maupassant'a geçmiştir diyebiliriz. Hatta denilebilir ki, bir bakıma Nietzsche'nin etki alanına girmek, beraberinde Schopenhauer'ı da getirir. Neydi peki yazarlarımızca bu denli tutulmuş ve ardından gidilecek kadar önemsenmiş Schopenhauer'ın karamsarlığı (pessimisme) ?

Alman filozofuna göre, dünya *anlamli bir dünya değildir*; bundan dolayı felsefeye düşen iş de, anlam yorumları olmayıp, bu anlamsız dünya içinde insanoğluna bir şekilde *yolunu buldurmaktır*. İçinde anlam bulunmayan dünya bütünüyle kötüdür ve varolmamak yeğdir. Ona göre, bu dünyayı iyi ya da dünyaların en iyisi saymak yalnız aptallık değil, aynı zamanda bir küfürdür. Çünkü dünya, düşünülebiyecek dünyaların en kötüsüdür. Hatta biraz daha kötü olsaydı, varolamazdı artık. Bu denli kötü olan bir dünyada yaşamak gerekli midir? Ya da böyle bir dünyadan uzaklaştırıp sürekli kurtuluşa ulaştıracak bir başka yol yok mudur? Filozof, adına ölüm demezse bile bulduğu yolu, *yaşama istencini (irade) reddetmek, yadsımak ve arzularımıza bir son vermek* biçiminde formüle eder. İçimizde ve çevremizde oluşan *yaşama istencini kesin olarak reddetmek* gerekir. Bu davranışın gerekçesi de ona göre şöyledir: "Yaşamın kendisi, istenç ardı arkası kesilmeyen bir *acıdır*. Çünkü istenç bütün görünüşlerinde bir iştah, bir istek olarak kendini gösterir. İsteğin olması da, eksikliğin, dolayısıyla acının olması demektir. Ama bir istek hiç bir zaman tam ve sürekli olarak doyurulamaz; şöyle biraz doyurulunca hemen bir yenisi ortada beliriverir ve bu böyle sonsuzluğa kadar gider.⁵ Schopenhauer'ın bu karamsar felsefesi, Nietzsche'de sonunda her şeyi yadsıyan bir hiççiliğe (nihilisme)

⁵-Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, Remzi Kitapevi, İst., 1999, ss.398-405; Bedia Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, TDK yay., Ank. 1979, ilgili maddeler; Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Sözlüğü, Varlık yay., İst., 1967, ilgili maddeler.

giderken, Maupassant'da da yaşamdan ve insanlardan kaçış, yalnızlık isteği, ölüm arayışı ve kimi zaman da bazı hiççi (nihiliste) tutumlarla kendini gösterir.

Yukarıda Yakup Kadri'nin de anlattığı gibi, kendini arayış döneminde bir çok çağdaşı gibi, o da içinde bulunduğu toplumla anlaşamamış, onu beğenmemiş, yükseklerle çıkarak topluma ve bütün değer yargılarına küçümseyici ve aşağılayıcı bir gözle bakarak var olan tüm sistemleri yadsıma yoluna giderken önereceği hiç bir değer sunmamış, kısacası, kendi deyimiyle bir tür "dissociation" dönemi yaşamıştır. Böylece, *yaşamla anlaşamamak, ona karamsar bir gözle bakmak, ölümü aramak, var olan bütün değerleri yadsımak* gibi Schopenhauer ve Nietzsche'nin belirgin görüşleri yazarımızda görülür. Bu görüşler, en çok *Bir Huysuzun Defterinden* adlı yazısında görülür. Bu yapıta, yukarıda geçen olumsuz felsefelerin en çok işlendiği ve toplandığı yer olarak bakmak doğru olacaktır. Ayrıca, *Nirvana* adlı tiyatro yapıtıyla, *Erenlerin Bağından* adlı düzyazı biçimindeki şiirinde, *Yıldızların Kimsesizliği*, *Araftaki Ruh* gibi bazı yazılarında ve *Yalnız Kalmak Korkusu* gibi kimi öykülerinde bu karamsar ve hiççi felsefenin etkileri yer yer görülür. Bu olumsuz görüşleri oldukça çarpıcı bir biçimde ortaya koyduğu için burada, *Nirvana*'nın anılmaya değer olduğunu belirtmek gerekir.

Bir Huysuzun Defterinden, Yakup Kadri'nin insan, dünya ve yaşamla ilgili olumsuz görüşlerini ortaya koyduğu yapıtıdır. Bu yapıtta açıklanan görüş ve düşünceler, karamsar niteliğiyle ilk bakışta dikkatimizi çeker. Yazar Huysuz'u, tuhaf mizacını açıklarken şöyle diyor:« Bu Huysuz bana pek yakındır, benimle beraber, benim evimde oturur; aile arasında onun ismi sadece Zıdır'dır. Zıdır nedir? Bilirsiniz a... biraz garip, biraz hoppa, biraz herkes gibi olmayan kimselere bizde zıdır derler.»⁶ Aslında, yazarın sözünü ettiği bu Huysuz, kendinden başkası değildir. "O dönemin Yakup Kadri'si biraz böyleydi" diyen H. Ali Yücel, şöyle devam eder:«Bir Huysuz... Kimseye benzemeyen, her şeyi hoş görmeyen, insanlarla beraber yaşarken uslu bir cemiyet adamı olduğu halde, ruhunda daima onlardan kaçmak isteyen bir tarafı bulunduğunu acı acı duyan Yakup; evinde beraber yaşadığı, o kadar da değil, daha içinde, hatta benliğinde yaşadığı bu huysuzla ikizdir.»⁷ Yeri geldikçe, bu yapıta başvurarak yazarımızın, ilgili konulardaki görüşlerini ortaya koymaya çalışacağız.

Nirvana, yazarın nihilist düşüncelerini en çok işlediği yapıtlarından biri olarak karşımıza çıkar. Bu piyeste, biri gece yarısına kadar uyumamış, öbürü o zamana kadar içmiş ve evine sarhoş dönmüş karı koca (Mihriban ile Necdet) arasında insana ve yaşama

⁶-Y.Kadri Karaosmanoğlu, *Bir Huysuzun Defterinden*, bkz. H.Ali yücel, agy.s.133.

⁷-H.Ali yücel, agy.s.133.

dair bir ikili konuşmadır. Necdet, (yazarı gibi) kötümser, her şeyi anlamsız ve sonsuz gören, toplumun hemen bütün değerlerine karşı çıkan, bunları yadsıyan bir gençtir. Mihriban yirmi üç yaşında genç ve güzel bir kadın. Mihriban, vaktin geç olduğunu artık uyuması gerektiğini söyler. Ama ona göre "uyku, insanı âdileştirir, hayvanlaştırır." "Yalnızlık" en çok ürkütücü şeydir. Müzik mi? "O hain ve zalim bir ilahe"dir. Ya şiir? "O da müziğin kız kardeşidir. Zalimdir. Aldatıcıdır... Kısaca sanat, bütün türleriyle sanat... ooh, ondan nefret ederim." Aşk ve sevgi mi? "Bu da çok âdi bir şey: Aşk...Aşk, duyguların, ızdırapların en âdisi!" Doğmakta olan güneşin doğmaması için Mihriban'a yalvarır:"Söyle güneş çıkmasın, söyle güneş çıkmasın!..."⁸

Öte yandan, Yakup Kadri'nin bu görüşleri aynı zamanda Maupassant'ın görüşleriyle de büyük bir benzerlik göstermektedir. Öyle ki, Alman filozoflarında olmayıp, Maupassant'da görülen yalnızlık duygusu, çaresizlik durumu, öykülerinde sıklıkla betimlediği aşk ve tutku yüzünden çeşitli ruh ya da sinir hastalıklarına yakalanmış sanrılı ve bunalımlı tipler gibi çeşitli psikolojik hastalıkları alıp işleme merakını Yakup Kadri'de de görmek olanaklıdır. Hatta biraz sonra değineceğimiz gibi, yazar Schopenhauer'ın yaşam felsefesi olan karamsarlığı bile Alman filozofundan değil, Maupassant'dan aldığı ve yalnızca bu yüzden Fransız yazarının ona çekici geldiğini, ona duyduğu hayranlığın buradan kaynaklandığını anlatıyor. Nitekim Niyazi Akı da bu yakınlığa değinmiştir.⁹ Aynı araştırmacının da belirttiği gibi, Yakup Kadri'nin, bu filozofların Fransızca'ya çevrilmiş yapıtlarını okumuş olduğu olasılığını gözden uzak tutmamakla beraber, karamsar ve kötümser görüşlerin asıl kaynağının Maupassant olduğunu düşünüyoruz. Çünkü, Maupassant'ın Schopenhauer ve Nietzsche'den etkilendiğini biliyoruz.¹⁰ Bu durumda Yakup Kadri bu görüşleri, ya doğrudan doğruya Maupassant'ın bilerek ondan almış yada, filozofların görüşlerini Fransız yazarının aracılığıyla almıştır. Ancak, Yakup Kadri'nin mizacı, Maupassant'ın mizacıyla büyük bir benzerlik gösterir. Şerif Aktaş'ın deyimiyle, "bütün yaşamı boyunca ruhunun veya insan ruhunun çırpınışlarına çare aramıştır." (Aktaş, 1987,s.46) Mizacıyla ilgili olarak yazar, kendisi ve Refik Halit arasında yaptığı karşılaştırmada şunları söyler:«Refik Halit doğuştan iyimserdi ve her iyimser tabiatlı insan gibi realist bir hayat adamı olmuştu. Ben ise kötümser ve karamsar mizaçlı idim ve bu mizaç arkasından gördüğüm dünyada bana

⁸-Y.Kadri Karaosmanoğlu, Nirvana, Haz: N.Akı, İletişim Yay.,1991,ss.23-24.

⁹-Bunun için bkz. Niyazi Akı, agy., ss.29-30.

¹⁰-Bunun için bkz. Knud Togeby, L'Oeuvre de Maupassant, Presse Universitaire de France, Paris,1954, pp..55-56.

yaşamak şevki verecek hiç bir şey bulamıyordum. Tek zevkim okumak, okumak, okumaktı.»(Karaosmanoğlu,1969,s.68) Yakup Kadri'nin kendini böyle görüp değerlendirmesi, onun yaşama ilgili Alman filozoflarının görüşlerini Maupassant'dan aldığı düşüncesini kuvvetlendirir. Yazarın şu açıklaması da, bu görüşe daha da destek veren bir kanıt olarak değerlendirilebilir:« ...Evet pek iyi hatırlıyorum, o zamanlar en örnek realist hikayeci telakki edilen Guy de Maupassant'ın eserleri elimizden düşmezdi; ama şu var ki, benim Maupassant'ı sevişim onun hayat sahnelerini bir fotoğraf objektifiyle aksettiren sanatı değil, bunun ardında çarpan insan kalbinin sesi ve onu, günün birinde, akıl hastalığına uğratan karamsar dünya görüşüydü.» (Karaosmanoğlu,1969,s.69)

Her ne olursa olsun, «yıllar yârlardan, yârlar yıllardan vefâsız... kara baht bir kasırga gibi (...) Bahçeler bozuldu; yuvalar dağıldı; yollar silindi; cihan viran oldu»¹¹ diyen Yakup Kadri'nin okuduğu yapıtların, beğendiği yazarların ardından baktığı dünya sislidir. Yaşam denen bu "pisliklerle dolu" kaypak alanda duygu ve düşünce yordamıyla ilerlerken ayağını basacak sağlam toprağı arar. Fakat, dış dünyadaki karşıtlıklar ve dönemin kaotik olayları arasında sıkışan yazarın iç dünyasında ulaştığı tek şey yalnızca "tereddütler, inançsızlıklar ve istikrarsızlıklar" olmuştur.

a-Yaşamın değersizliği

Hem Maupassant'ın, hem de Yakup Kadri'nin yaşam karşısında takındıkları tutum olumsuz ve karamsar niteliklerle kendini gösterir. Anlamsız ve saçma bir yaşamı sürdürmenin bir mantığını bulamazlar. Oysa etraflarında bu yaşama sıkı sıkıya bağlı insanlar var ve bu "değmez" yaşamı devam ettirenlerin çoğu eksik, sınırlı, saçma bir dünyada yaşadıklarının bilincinde bile değiller. Maupassant, bu anlamsız yaşamı sürdüren insanların gerçek durumunu çözmüş gibidir: "Ömürlerini yalnızlığın hapsettiği, ölümün tehdit ettiği, sefalet ya da dramın mahvettiği, insanların aç gözlülüğünün ya da anlamsız savaşların ağır yükünün ezdiği, parçaladığı bu insanlar aslında zalim bir kader ya da tanrının oyuncağı durumundadırlar."

Yaşama ilgili bütün bildiklerinin kendisine tiksinti verdiği söyleyen Maupassant, toplumdan ve insanlardan uzaklaşıp yalnızlığın kucağına atlayarak bir avuntu bulacağını düşünür. Bu tür duygu ve arayışlarını özellikle *Sur l'Eau (Su üstünde)* ve *Au Soleil (Güneş Altında)* adlı Akdeniz ve Afrika gezilerine ait anılarında dile getirir. Yazar, yaşamı şöyle tanımlar:«Böylesine kısa ve böylesine uzun yaşam bazan çekilmez oluyor.

¹¹-Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Erenlerin Bağından, MEB. Basımevi, İst. 1970, s.13.

Hep olduğu gibi sonu ölümle bitiyor. Onu ne durdurmak, ne değiştirmek, ne de anlamak olanaklı. (...) İşte o zaman "her şeyin sonsuz anlamsızlığı ve değersizliği, insanoğlunun bir şey yapamazlığı ve olayların tekdüzeliği" duygusu altında insan kendini ezilir hisseder.»¹² Aynı yazısında Maupassant, yaşamı bir cezaevine benzetirken ölümü çağrıştıran bir kaçışın ardından koşan, her şeyden bıkmış hastalıklı bir ruh durumunu ortaya seriyor:«İşte yaşam! Dört duvar, iki kapı, bir pencere, bir yatak, sandalyeler, bir masa. Hepsi bu! Cezaevi, cezaevi! Uzun süre oturlan her yer bir cezaevi oluyor. Of! Kaçmak, kaçıp kurtulmak! Bildik yerlerden, insanlardan, aynı saatlerde yapılan aynı davranışlardan, ve özellikle aynı düşüncelerden kaçmak gerekir!»¹³ Denise ve Pierre Cogny'ye göre yaşamla ilgili bütün bu karamsar düşünceler Maupassant'a, Schopenhauer'dan gelmektedir. Fransız öykücüsü, üstadı Flaubert'in ölümünün ardından yeğeni Caroline de Commanville'e yazdığı mektupta yaşamla ilgili duygularını şöyle anlatır:« Şu anda, derin biçimde yaşamın gereksizliğini, tüm çabaların sonuçsuzluğunu, olayların ve varlıkların iğrenç tekdüzeliğini ve hepimizin içinde yaşadığı tinsel yalnızlığı duyuyorum.»¹⁴

Gençlik dönemlerine rastlayan Yakup Kadri'nin yaşamla ilgili düşünceleri, Fransız yazarının yukarıdaki karamsar ve kötümser tablosundan aşağı kalır hiç bir yanı yoktur. "Bıktım artık yaşamaktan; ölmek istiyorum, ölemiyorum" diyen Yakup Kadri, 1955'in son gününde gelen yeni yılda ne isteği olduğu sorulduğunda şu yanıtı verir:"Gelecek yıla Allah canımı alsın. İstemeyerek, hatta tiksindiğim halde, yaşıyorum." H.Ali Yücel, yazardan doğum tarihini öğrenmek için yazdığı mektuba şu yanıtı alır:«Bana doğduğum yıla ve güne dair hatıramı soruyorsun. O Allah'ın belası yılın 1889 ve o meş'um (uğursuz) günün 27 mart olmasından başka bir şey bilmediğim gibi, annemden de buna dair dikkate değer bir şey işitmiş değilim.» Annesinin ölümüne çok üzülen Yakup Kadri, H.Ali Yücel'e yazdığı bir mektupta ölümle ilgili düşüncesini şöyle açıklar:«Artık hiç ölümden korkmuyorum ve kemal-i sükûnetle onun yanı başına gidip uzanacağım günü bekliyorum.» (Yücel, 1989,ss.3-15-17)

Yaşamdan bu denli bıkan ve ondan kaçan, ve ölümü sabırsızlıkla bekleyen Yakup Kadri, yaşamı *Nirvana* adlı tiyatro yapıtında da şu sözlerle betimler:«Hayatla, hakikat-ı hayatla karşı karşıya gelindiği zaman... hayat bütün boşluklarıyla, hiçlikleriyle sizin

¹²-Maupassant, *Au Soleil* (Gezi Anıları), Maupassant'ın Sur l'Eau, Au Soleil, La Vie Errante adlı gezi anıları ve diğer bütün yapıtları : <http://maupassant.free.fr/concs/concs.html> internet adresinden alınabilir. Bundan böyle bu üç yapıt için aynı internet adresi geçerlidir.

¹³-*Au Soleil* (Gezi Anıları)

¹⁴-Denise Cogny et Pierre Cogny, Maupassant, Bordas, Paris, 1984, p.154.

önünüzde ve siz bu boşluğun karşısında yalnız, yapayalnız kaldığınız zaman etrafınızda tutunacak bir şey ararsınız... bir şey... Ben onu ispirotoda bulurum...Yaşamak, bu bir alçaklıktır; bu bir korkaklıktır; bu bir denaettir (alçaklık). Yaşamak esir olmak, yaşamak daima, daima tenezzül etmek. Yaşamak kirlenmek, daima kirlenmektir... Bir hükümdarın zulmü, itisafı (sapkınlığı), kamçısı, tekmesi altında muti (baş eğen) ve sessiz sürüklenen bir kavme bugün sefil diyorlar. Sefil, pek sefil!... Ya bu hayatın, ya bu tabiatın kan kusan kanunları önünde baş eğen bu kitle-i sefile-i beşer (sefil insanlar topluluğu)... buna ne demek lazım gelir?» (Karaosmanoğlu, 1991,s.26)

Yaşamın dayanılmaz boşluğu duygusundan kurtulmak için avuntuyu ispirotoda bulduğunu söyleyen Yakup Kadri gibi, Maupassant da daha önce, aynı duyguların dürtmesiyle azan baş ağrılarını dindirmek için eter, esrar, morfin, kokain gibi uyuşturucuları kullandığını söyler. Ancak bu maddeleri yalnızca baş ağrılarını dindirmek için kullanmadığı, yazarın *Sur l'Eau* daki açıklamaları bize göstermektedir.

b-Ölüm ve ölümlere karşı duyulan haz

Au Soleil 'in daha ilk satırlarında, "Ne yaparsak yapalım ölüyoruz! Neye inansak, neyi düşüsek, neye girişsek öleceğiz" diyen Maupassant'da değişmez korku ve takınlardan biri de ölüm korkusudur. Yazarın ölüm karşısındaki tutumu, bu korkunç ve acımasız kuralın değişmezliğidir. İnsanın buna karşı hiç bir biçimde karşı gelememesini ve karşısında yenilmesini insanlık dramı olarak algılayan Maupassant, yaşamdaki her türlü hareketi "mezara doğru giden durdurulmaz bir ilerleyişin imleri"¹⁵ gibi görür. Bu durum, ölüm duygusuna karşı duyduğu korkuyu daha da artırır. Ancak hastalığının ilerlemiş evrelerinde, ölüm korkusuna bir çözüm bulamayan yazar, tıpkı "yalnızlık" duygusunda yaptığı gibi, ölüm duygusuna alışmaya ve onu sevmeye başlar. Öyle ki yazar, henüz aklını bütünüyle yitirmediği günlerde intihara kalkışır. Yazarın ölümlere ve ölüme karşı duyduğu anlaşılmaz merak ve sevgisi, aslında daha önceki yıllarda da kendini göstermiştir. İyileşmek, insanlardan uzak durup ruhunu sakinleştirmek ümidiyle yaptığı Akdeniz gezisinde, Sicilya'nın Palermo şehrindeki bodrum biçiminde olan yer altı mezarlığını dolaşan yazar, buradan edindiği izlenimlerini, dil ve üslubuna bakarak neredeyse"güzel ve hoş" bir biçimde *La Vie Errante (Avare Yaşam)* adlı anılarında uzun uzadıya anlatır. Bu ziyareti E. Maynial şöyle anlatır:« Kapuçin papazları mezarlığına gitmesine engel olmak için etrafındakiler ellerinden geleni yaptılar; fakat o korkunç yeri görmek ona yenemediği bir çeşit marazi (hastalıklı) haz veriyordu; o tüyler ürperten ölü

¹⁵-Maupassant, *Suicides* (İntiharlar) internet adresi.

mahzenlerinin görmedik dehşetini bırakmadı.»¹⁶ Yazarın, çeşitli (erkekler, kadınlar, çocuklar, papazlar, zenginler, yoksullar) cesetlerin daha doğrusu iskeletlerin asılı, serilmiş, yere yatırılmış, oturtulmuş bu "kokan ve binlerce fareye yem olan" **ölü galerisini** büyük bir özen ve rahatlıkla anlatması son derece çarpıcıdır. Henüz bir iki ay önce getirilmiş kimi cesedin üzerindeki kılların rengini belirtecek kadar ayrıntılara inerek özenle sürdürdüğü anlatısını okurken, bizi dehşetli bir ürperti sarar. Aslında, kendisi de buranın ne denli iğrenç ve ürkütücü olduğunu biliyor. Nitekim, Maupassant bu mezarlıkla ilgili duyduğu bir olayı anlatır: "Bir gece buraya sarhoş biri sızıp kalır. Gece ayıldığında, buradan çıkmak için sabaha kadar sürecek bir boğuşmaya girer. Farelerden, kokudan, korkudan eli ayağı tutmaz olmuş; sabah buraya gelen biri tarafından kurtarılır. Fakat aklını kaybetmişti."¹⁷

Yaşamı kapkara gören, onunla uzlaşamayan ve onun için, "şüphesiz ki hayat denilen şey, belleri büken ve çehreyi kızartan, mülevvesat (pislikler) ile memlû (dolu) bir yükten başka bir şey değildir" diyen bir insanın ölümü özleyerek araması doğal bir şeydir. Norveç'li yazar Ibsen'in etkisiyle kaleme aldığı *Nirvana*'da ölümü yüceltir: "Büyük, ulvi, yüksek, derin... âdi olmayan bir şey... Ölüm, ölüm!" diyor Yakup Kadri. Ölümü böyle yücelten Yakup kadri, burada durmaz; ona göre, en sıradan insanlar bile öldükten sonra yücelip üstün bir varlık durumuna geçerler. Çünkü bir pislikten başka bir şey olmayan bu yaşama anlam veren, bütün olumsuzlukları ve kötülükleri ortadan kaldırıp temizleyen tek "kudretli" şeydir. Huysuz'un ölüm hakkındaki düşünceleri oldukça ilginçtir: «Ölüm su ve alev gibi her şeyi temizliyor. (...) Öyle kimseler bilirim ki sana vasıl olmadan evvel küçüktüler, naçiz ve zelil idiler. (...) senin sessiz ve esrar dolu ka'rina (derinliğine) girer girmez büyüdüler, ulvileştiler; mağrur hallerini bana birer ilahe kıyafetinde gönderdiler. Onlardan korkar oldum. Onların önünde kendimi sefil ve bîmana buldum...Ölümler dirilere ne kadar hakim oluyor.»(Yücel, 1989,ss.138-139) Huysuz'a göre, ölümleri dirilerden üstün kılan en önemli özellikleri ise, onların artık ne paranın, ne kuvvetin, ne de arzularının önünde baş eğmemeleri, diz çökmemeleridir.

"Yaşamın hazlarındaki süreksizliğe ve kısırlığa çarparak hayal kırıklığına uğrayan" bu düşünce biçimi, kuşkusuz Schopenhauer ve Maupassant'ın yaşam karşısındaki tutumlarından bağımsız değildir. Yakup Kadri yine *Bir Huysuzun Defteri* 'nde, yaşamının tek avuntu kaynağının ölümlere sahip oluşunu gösteriyor. Huysuz, anlaşılmasız bir biçimde ölümlerden, onların hiç bir şey söylemeyen ruhlarıyla saatlerce beraber olmaktan derin bir

¹⁶-E. Maynial, Maupassant'ın Hayatı ve Eserleri, Maarif Basımevi. (Çev: Afif Obay), Ank., 1958, s.163.

¹⁷-Bunun için internete bkz : <http://maupassant.free.fr/concs/concs.html>

haz aldığı söyler:«Uzlet (yalnızlık) beni rahatsız etmeye başladığı zaman, yanıma onların etsiz ve kemiksiz vücutlarını çağırırım. Uzun müddet samit ve camit (sessiz ve hareketsiz), onlarla muhat (çevrili) kalırım. Bunlar öyle refiklerdir (dost) ki, artık ne sesleri, ne duruşlarıyla insanı rahatsız etmezler, artık ne anlatacak tasavvurları, ne nakledecek hikayeleri, ne gülünecek sürurları, ne ağlanacak kaderleri vardır.»(Yücel, 1989,s.139) Yazarımızın ölümler için beslediği bu tuhaf tutku ve sevgiyi, Maupassant'ın deliler için söylediği şu sözlerle karşılaştıralım:«Deliler beni cezbediyor. İnsanın, ruhların derin bir yerinde, nereden gelip nereye gittiği bilinmeyen meçhul bir selin çağıldığı bir uçuruma eğildiği gibi, ben de onların avare ruhları üzerine eğilmekten hoşlanıyorum.»¹⁸ Delilik, bir bakıma Fransız yazarı için ölümle eşdeğerdir. Artık yaşamın ağır ve çekilmez yükünü taşımak zorunda değiller. İstenç ve bilinçleri işlemediği için, onları dünyada üzecek, karamsarlığa düşürecek bir durum da söz konusu değildir. Bu biçimde, belki de, Maupassant'daki delilik tutkusu, Yakup Kadri'de ölüm tutkusuna dönüşmüştür. Öte yandan, Yakup Kadri, Huysuz'da ölümleri anlatırken "yalnız acı bir koku neşreden mevcudiyetleri dinlendirici bir melâlin (acıların) hâlesiyle muhattır" demesi, onların yalnızca ruhlarıyla değil, bir yerde varlıklarıyla da ilgilendiğini göstermektedir. Acı, iğrenç bir koku veren ölümlerin bedenleri, bize Maupassant'ın Palermo mezarlığını gezerken cesetlerden aldığı "tuhaf" zevki de hatırlatıyor.

c-Yıkılmaz bir tapınak: "Yalnızlık" ve benliğin yüceltilmesi (égotisme)

Maupassant'daki yalnızlık duygusu, okuduğu ve etkisi altında kaldığı karamsar (pessimiste), hiççi (nihiliste) ve benci (égotiste) dünya görüşlerinin etkisiyle biçimlenmiş olmanın yanında, yazarın ruhunu çoktan sarmış sinirce (nevroz) hastalığının dürtüleri de bu duygunun yazarda iyice yer etmesini sağlamıştır. Karamsar ve hiççi felsefeler zaten yazarı genel anlamda yaşama ve insana karşı soğutmuş, araya uzaklıklar koymuştu. M. Barrès'den gelen "Ben" in işletilmesi düşüncesi, zaten bir çıkış arayan hastalıklı ruhuna bir ümit ışığı gibi görünür. *Qui Sait? (Kim Bilir?)*' de Maupassant, iç dünyasındaki yalnızlık duygusundan söz ederken, bunun bir tür "tehlike" sınırına yaklaştığını haber verir gibidir: "Bendeki yalnız kalma arzusu bir gereksinimden çok öte bir şeydir; bu, karşı konulmaz bir gerekliliktir."¹⁹ Okuduğu kitaplar bu biçimde içini karartırken, hastalıklı iç dünyası zaten yalnızlığa, insanlardan kaçmaya, benliğin sarsılmaz surları içine kapanmaya götürecek yolları öteden hazırlamıştı. Böylece yazar, yalnızlık duygusunu kendisini erinç ve dinginliğe kavuşturacak tek çare gibi görmeye başlar. Yine aynı öyküsünde, yalnızlık

¹⁸-Maupassant, Contes, *Madame Hermet*, Hachette, Paris, 1985, p.109.

¹⁹-Maupassant, Contes, *Qui Sait?*, Hachette, 1981, Paris, p.131

isteğini, "etrafında olup biten her şeyden sonsuz bir rahatsızlık" duyusuna bağlar. Yalnızca bu yüzden yazar, uzun sürecek Akdeniz ve Afrika yolculuklarına başlar. Fakat, içine gömüldüğü yalnızlığın da acılarını dindirmediğini görecektir, hatta bu defa da yalnızlıktan kaçarak sevmediği bir takım şeylere girişecektir. Bu yüzden, intihara kalkışmış, hiç evlenmediği ve evliliğe karşı olduğu halde yalnız kalmak korkusunun uyandırdığı olumsuz sonuçlarından kaçınmak için evlenmeyi ya da bir kadınla birlikte yaşamayı sadece yalnızlığını paylaşmak için düşünmüştür (*Lui?*). Yakalanmış olduğu sinir hastalığının bütün olumsuz sonuçlarıyla da birleşen bu duygu yazarı (bir takım sanrı ve imgesel varlıklar görür, kişilik ikilenmesi denen autoscopie'ye yakalanır) son nefesini vereceği bir akıl hastanesine kadar götürür. Yazar, *Solitude (Yalnızlık)*, *La Nuit (Gece)*, *L'Auberge (Han)* 'de kaygıyla beraber yalnızlığa ait derin özelemlerini dile getirirken, *Lui? (O mu?)*, *Le Horla*, *Qui Sait? (Kim bilir?)* gibi öykülerde de bu duyguyla bütünleşmiş hastalığının acı belirtilerini verir; insana, topluma yeniden dönme yollarını arar. *Solitude*'de, insanoğlunun en büyük çilesinin yaşamının sonuna kadar sürecek olan "yalnızlık" olduğunu söyler. *L'Auberge* 'de öykücümüz, o korkunç yalnızlığın insanı nasıl yiyip bitirdiğini adım adım anlatırken, yalnızlığı en güzel, en derin ve bu duyguyla ilgili kişisel düşüncelerini en çok işlediği *Solitude (Yalnızlık)* adlı öyküde, yaşamı bir kuyuya, ömrü de bu karanlık, dehşetli ve kimsesiz kuyuda yapılan yolculuğa benzetir. Ona göre, yalnızlık insanoğlunun bir tür alınyazısıdır: "Neye kalkışırsak kalkışalım, ne yaparsak yapalım, kalbimizin atımları, dudaklarımızın çağırması ve kollarımızın dolanması ne türlü olursa olsun, hep yalnızız."²⁰

Her şeye karamsar, endişeli ve anlamsız gözlerle bakan, insana ve topluma güvenmeyen Yakup Kadri, her şeyden kaçır olur. Öyle ki, kimi zaman gerçek kurtarıcılar olarak bildiği ilkelere de sırtını döner. İlerleme, adalet, eşitlik, özgürlük, ulus gibi yüksek ideallere de, Hasan Ali Yücel'e göre yazar güvensizlikle bakar.(Yücel, 1989,ss.135-136) Bu konulardaki düşüncelerini yine Huysuz'a söyleten yazar, her şeyi yadsıyacak kadar ileri giden nihilist bir tavır takır: aşk ve sevgiye inanmadığı gibi, evliliğe de kesin olarak karşıdır. İnsanları yeryüzünde yaşayan hayvanların en sevimsizi gibi görür, yaratılışlarını gereksiz sayar ve bu gün ulaşmış oldukları uygarlığı red eder.

Bu düşüncelerle yaşama bakan yazar, kurtuluşun insan ve toplumdan kaçarak "yalnızlık"ta olduğuna inanır. *Au Soleil*'de "Oh! kaçmak, gitmek! Bildik yerlerden, insanlardan, aynı davranışlardan, ve özellikle aynı düşüncelerden kaçmak!" diyen

²⁰-Maupassant, Scènes de la vie Parisienne, *Solitude*, Par:Denise et Pierre Cogny, Bordas, Paris, 1985, p.148.

Maupassant,*Qui Sait?* öyküsünün daha başında yalnızlığa duyduğu özlemi şöyle itiraf eder: «Ben öteden beri yalnızlığı, hayal kurmayı severim, bir çeşit münzevi filozofum...Başkalarının varlığı bende bir çeşit sıkılmalık meydana getirdiği için hep yalnız yaşadım... Yalnızlığı o kadar severim ki aynı çatı altında uyuyan başka kimselerin yakınlığına bile tahammül edemem...»(Maupassant, 1981,s131) Yakup Kadri de *Bir Huysuzun Defterinden* 'de, "benim yegane tesellim hayatta yapayalnız oluşumdur" diyor. Maupassant'da olduğu gibi, bu aşamada yazarın imdadına Maurice Barrès'nin benciliği (égotisme) yetişir. Fransız yazarı kimsenin olmadığı, yalnızca "Ben"inin olduğu bir ortamdan duyduğu hazzı şöyle anlatır: "Ya ben? Kendimi bütün bütün vermeye, ruhumun bütün kapılarını ardına kadar açmaya çalıştım. Fakat bir türlü kendimi etrafıma açamıyorum. Hep ötede, ta ötede kimsenin giremediği gizli "Ben" yerini kapalı tutuyorum(...) Halbuki ben yalnızım!...ben artık ruhumu kapadım. Kimseye ne inancım, ne düşüncemden, ne de sevgimden bahsettiğim var." (Maupassant, 1985, ss.151-152) Böylece, benliğin yıkılmaz bir tapınak gibi algılandığı Barrès düşüncesi Maupassant'da ifadesini bulmuş oluyor. Aynı düşünce, Yakup Kadri'nin *Yalnız Kalmak Korkusu* adlı öyküsünde şu sözcüklerle ifade edilir:«...çünkü ben ıstıbatımı, ruhumun sızılarını, benliğimin yaralarını her ne olursa olsun muhterem (yalnız bana ait, kapalı anlamında) tutarım; istemem ki onlara dokunulsun, onlarla eğlenilsin! istemem ki onlar bir alay mevzuu olsun.»²¹ Niyazi Akı'ya göre, aynı "Ben" düşüncesi Yakup Kadri'ye de geçmiştir. *Sous l'Oeil des Barbares, Un Homme Libre ve Le Jardin de Bérénice* adlı yapıtlardan oluşan *Le Culte du Moi*²² serisinde Barrès, dış dünyanın barbar olduğunu, benliğin işlenmesi gerektiğini, özgürlüğün ancak benliğini işlemiş ve onu barbar tutsaklığından kurtarmış insanlara layık olduğunu, benlikle evren arasında bir uyum kurulması gerektiğini ileri sürerek iç dünyaya yönlir. "Ben"liğin bir tapınak gibi algılanması gerektiğini savunan Barrès'nin bu düşünceleri, Yakup Kadri'de karşılığını bulmuştur. Huysuz'a, "Benliğimiz bütün maâbit (tapınaklar) içinde yegâne yıkılmayan, yegâne aldanmayan mabettir... zira kendimizden, kendi benliğimizden hariç olan her şey, her mevcut yalandır, yalancıdır."(Akı,1960,ss.34-35) sözlerini söyleten öykücümüz, Barrès'nin etkisine girer, onun gibi gerçeği dış alemde çok iç alemde aradığını ve bu uğurda her şeye başvurduğunu anlatır. Hatta onun izinden gidiş serüveninde, henüz on altı on yedi yaşlarında ilk girdiği yolun sosyalizm olduğunu, daha sonra, "yine onun ardından bunun tam zıddı olan ferdiyetçilik çıkmazına saptığını ve nihayet, günün birinde

²¹-Y.Kadri Karaosmanoğlu, *Yalnız Kalmak Korkusu*, Haz:Atilla Özkırımlı, İletişim Yay., İst.1998,s.116.

²² -Barrès'nin bu üçlemesi (trilogya) için internete bkz: <http://un2sgl.unige.ch/athena/html/fran.fr.html>

onunla birlikte millet ve memleket aşkının sırrına erdiğini; yeryüzünde iyilik, doğruluk ve güzellik adına ne varsa ancak ana vatan topraklarında bulunabileceğini anlamaya başladığını” söylüyor.²³

Bu görüşlerin etkisi altında kalan Yakup Kadri, ya kendinden başlayarak bütün insanlığa yayılacak, ya da tam tersini yapacak, insan topluluğundan başlayarak ulusa, aileye ve en sonunda kendi ruhuna kadar çemberi daraltacaktır. böylece Yakup kadri, yıkılmaz duvarla ördüğü bir kalenin surları arasında kendi kendini soyutlar, mutlak bir yalnızlığın kucacağına düşer. Huysuz kendi elleriyle ördüğü bu yalnızlık kalesi içinde huzura kavuşacağına inanır: "... o halde, beni hiç durmayan uğultusuyla rahatsız eden bu fırtınayı susturmak için yegâne çare... benliğim etrafındaki sûrun duvarlarını daha ziyade yükseltmek, menfezlerini (deliklerini) kamilen (iyice) kapamak ve açabilmek ihtimalini def (ortadan kaldırmak) için kapısını en oyulmaz taşlarla ördürmek..." (Akı,1960,s.35)

Tıpkı Maupassant gibi, Yakup Kadri de, huzur bulmayı umduğu yalnızlık içinde çok geçmeden yok olacağını anlar; bundan bir çıkış bulmanın ardına düşer. Huysuz, bu doğal olmayan hastalıklı mantıktan kurtulmanın yolunun topluma dönüşte olduğunu görür. Yazar, bunu yine Barrès'nin sunduğu, "benlikle evren arasında bir uyum kurmak" önerisiyle yapacaktır. Bu öneriye göre birey, bilinçli olarak kendi benliğinden hareket ederek aileye topluma ve ulusa kadar gidecek, bunlarla buluşacaktır. Bu öylesine zengin ve hareketli bir benliktir ki, bir gün bütün dünyayı içine alacak kadar genişler, onu kendinde eritir ve bu eriyen varlıktan bir yurt, bir halk ve ulus yaratır. Yücel'e göre yazar, bu çabalarında bir yere kadar başarılı olmuştur. İş, kendinden bazı şeyler feda etmeye gelince, yazar H. Ali Yücel'e göre karşı çıkar. Yakup Kadri, Barrès'yi dinleyerek iç dünyasını dış dünyayla birleştirdiğini *Bir Huysuzun Defterinden* adlı yapıtında şöyle anlatır:« Benlik mezhebinin ateşî (ateşli) müşidi, ağır ve melûl sesli Barrès! evet, hakkın var; bütün ızdıraplarımızın, bütün felaketlerimizin yegâne sebebi, senin bulduğun, senin söylediğin hakikatlerdir; evet, bizim için felâh (kurtuluş), derunî (iç) hayatımızı, hayat-ı hariciyemizle telif edebilmektedir (birleştirmek).» (Yücel, 1989, ss.141-142)

Felsefi açıdan yalnızlık duygusunu böyle algılayan Yakup Kadri, diğer yapıtlarında bunu Maupassant'a oldukça yakın ve benzer biçimde ele alıp işlemiştir. *Solitude* adlı öyküsünde yazar, bir akşam yemeğinden sonra başını kaldırıp gökteki yıldızlara²⁴ bakınca, görünenin aksine onların birbirinden ne kadar uzak ve yalnız

²³ -Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, Bilgi Yayınevi, Ank. 1969,ss.74-75.

²⁴ -Yakup Kadri'ye "Yıldızların Bîkesliği" (kimsesizliği) adında bir yazı esinleyen yıldızların hüznünlü duruşu, Maupassant'a 1884'te çıkan bu kişisel itirafların yer aldığı öyküyü, parnasyen Sully-Prudhomme'a da

olduklarını fark eder. Sonra insanlara, içinde yaşadığı topluma, kendi ruhuna döner ve aynı yalnızlığı, aynı acıyı buralarda da görür. İnsanların "yalnızlığa mahkûm" olduğuna inanan yazar, iç içe, yan yana duruşlarına rağmen aslında aralarında büyük uzaklıkların olduğuna, birbirlerini anlamadıklarına ve her bireyin yapayalnız olduğuna yanar: «Hiç bir şeylerini anlayamayacağımız kimselerin bu durmadan sürünüp geçmesinden daha dehşet verici bir şey düşünebilir misin? Birbirimizi, sanki zincirlenmişiz gibi, yan yana, kollarımız uzanmış, birbirimize ulaşmadan seviyoruz; didikleyici bir birleşme gereksinimi içimizde işliyor; fakat bütün çabalarımız sonuçsuz, teslim oluşlarımız yararsız, iç dökmelerimiz verimsiz, sarılışlarımız boş, okşamalarımız kısır kalmaktadır.» (Maupassant, 1985,s.149)

Maupassant'a göre, insanın gerçek yalnızlığı varlığın gizemli yasalarına ulaşamamak, bunları gerçek anlamda bilememektir. Bu gizemli yasalar, çevresini kuşatan bütün varlıkla insan arasındaki "dostça" ya da "düşmanca" duruştur. Maupassant'a göre, göklerin sonsuz enginliklerine kadar çıkıp orada olan biteni göremedikten, nedenini öğrenemedikten, gizemlerine ortak olamadıktan sonra; ya da karşımızdaki, yanımızdaki insanın kafasının içine, beynine girip düşüncelerini okuyamadıktan, kendisini sevdiğim kadar beni sevip sevmediğini bilemedikten, ruhunda duyduğu sevdalara, mutluluklara, ürperişlere, korkulara... kısaca onun gizemli yönlerine ve yaratılış yasalarına ortak olamadıktan sonra istediğimiz kadar birbirimize sokulalım, hatta zincirlerle birbirimize kenetlenelim, yine de yıldızlar kadar birbirimizden uzak olur, gezegenler kadar yalnız kalırız. Nesne ve insanı yönlendiren bu yasaların derin gizemine çok az insan ermiştir. İşte bu yüzden, ona göre, insanların hemen hemen tümü "yalnızlığa mahkumdur" ve kendisinin de acı çekmesinin asıl nedeni bu yasaları iyice tanıyamamasıdır.

Fransız yazarı gelecekte yalnızlığın verdiği acıdan kurtulacak mı? *Solitude*'deki tavrına bakılırsa pek öyle görünmüyor. "Bireylerin akıl almaz bir uyuşması, isteklerin ve bütün özlemlerin tam bir uyumu ile ruhun en derin yerine inildiği sanılan anlarda bile bazen bir, tek bir sözcük bize büyük bir yanılğı içinde olduğumuzu anımsatır, daha doğrusu tokat gibi yüzümüze vurur." Yazar yine de biraz olsun iyimser olmaya daha

1869'da bir şiir yazdırır. Hüzünlü görünen yıldızlara şair sorar:

«Vous avez des pleurs dans les yeux...»

Elles m'ont dit : «Nous sommes seules...

chacune de nous est très loin

Des soeurs dont tu la crois voisine...» (bunun için bkz. Maupassant, Scènes de la vie Parisienne, Par:Denise et Pierre Cogny, Bordas, Paris, 1985, p.150)

("Gözyaşları var gözlerinizde..."/ Bana şöyle dediler:"Biz yalnızız... / Komşu sandığın her kardeşimizden / Her birimiz aslında çok uzağız...")

doğrusu görünmeye çalışır. Buna kendisi de inanmaz: "...yine de dünyada en iyi şey, sevilen bir kadının yanında, konuşmadan, yalnızca onun beraberliği duygusuyla hemen bütün bütün mutlu bir gece geçirmektir. Fazlasını aramamalıyız; çünkü iki varlık hiç bir zaman tek bir varlık haline gelemez."(Maupassant, 1985,s.152)

"Çok sıcak bir yaz gecesi idi. (...) yorgun ve bezgin semaya bakıyor, yıldızları seyrediyordum." Çok kısa, ancak üç sayfalık bir günlük yazısı olan *Yıldızların Kimsesizliği* 'ne bu sözcüklerle başlayan Yakup Kadri'nin aklına, Maupassant gibi, yalnızlığı getiren yıldızların "şuh" ve "pırıltili" duyuları olur. Gökyüzündeki yıldızların inanılmaz çokluğu ve birbirine degecek kadar yakınlığı, yazarın dikkatini çekmiş ve bir süre için onların bu "mutlu ve neşeli" duruşları, onu sarhoş edecek kadar sevindirir. Neden sonra bu mutlu sarhoşluktan uyanır ve birden yıldızların aslında birbirinden ne kadar uzak ve yalnız oldukları düşüncesi aklına gelir. Hiç kuşku yok ki, her bir yıldız diğerinden, "baş döndürücü, uzun, sonsuz" bir uzaklıkla uzaktı. En komşu iki yıldız bile, seslerini duyamayacak kadar uzak, birbirlerini anlayamayacak kadar yalnız ve ilgisiz duruyorlardı. "Hepsi buldukları yerde, dolaştıkları yollarda daima yalnız, kimsesiz, arkadaşsız, daima yetim kalmağa mahkumlar ve sema, o zaman, bana melûl (üzgün) bir gurbet diyarı gibi görünürdü."(Karaosmanoğlu, 1970,s.79) Samanyolundaki bütün varlıkların uzaklık ve yalnızlığını yazar, tıpkı Maupassant gibi bir takım "meçhul ve meş'um" (bilinmez ve uğursuz) yasaların varlığına bağlıyor. Yakup Kadri, gözlerini gökyüzünden çekip içinde yaşadığı "küre"ye çevirince de aynı zavallı, acınacak "yalnızlık ve kimsesizliği" görür. Evet, bir gezegen olarak dünya da yalnız ve kimsesizdi. bu kadar yakın ve ayrılmaz bir ilişki ve bağ içinde görüldüğü güneş ve aydan bile habersiz ve uzaktı. Fakat yazarı asıl kaygılandıran ve üzen şey, ulus, topluluk, aile gibi oluşumlar içinde yaşayan insanlarda da aynı yalnızlığın, kimsesizliğini ve dramın var olmasıydı. Daha da kötüsü, kendine, ruhuna dönüp bakınca da aynı gerçekle karşı karşıya kalır: "Birden, korkarak gözlerimi kapadım ve artık semayı görmemek için ayağa kalktım: Hiç şüphesiz, ben de, onlar gibi, bu yıldızlar gibi, bu küre gibi ben de yalnız ve herkese uzaktım." O, "mahkum" olduğu bu yalnızlığın, gizemlerine ulaşamadığı "meçhul ve meş'um" birtakım yasalardan kaynaklandığını biliyordu.

Bir Serencâm yazarı Yakup Kadri, yalnızlık duygusunu ele alış, kavrayış ve işleyişte görüldüğü gibi pek çok açıdan kendisine, en azından yaşama bakış ve öykücülükte bir "üstad" gibi gördüğü Maupassant'a benzer biçimde duymuş ve yorumlamıştır. Maupassant gibi, eşya yada insanlarla gerçek anlamda bir iletişim ve duyusuma girememekten şikayetçidir. İnsanların "avare dolaşan ruhları" üzerine eğilememek yalnızlığının temelini oluşturmaktadır. Çünkü, "ruhlar arasındaki uçurum

bâki"dir. Yukarıda Maupassant'ın, iki varlığın hiç bir zaman tek bir varlık haline gelemeyeceğini düşündüğünü gördük. Aynı kaygıyı Yakup Kadri de dile getirir: "En refik (dost), en hemhal görünen iki insan arasında bile birindeki felaketi ruhiyenin öbürüne, öbüründeki derdi dimağının diğerine vusulünü (varmasını) meneden hain bir mesafe-i maneviyat mevcuttur."(Karaosmanoğlu,1970,s.81) Gelecek için o, Maupassant gibi boş bir avuntuya kapılmak istemez: "Ruhum şimdiye kadar başka bir ruha temas etmemiş ve eşini bulmamıştı. Şüphesiz, bundan böyle artık hiç de bulamayacaktı." (Karaosmanoğlu, 1970,s.80) Yazarın bu yazısında, Maupassant izlerinin varlığına Halide Edip Adıvar, "Yıldızların Kimsesizliği"nde Maupassant'ın acayip ruhunun yalnızlığını, hırçınlığını görürüz" sözleriyle değinir. (Yücel, 1989,s.123)

Yalnızlık duygusunun neredeyse aynı biçimde her iki yazarda da işlendiği yer Maupassant'ın *Lui?* adlı öyküsüyle, Yakup Kadri'nin *Yalnız Kalmak Korkusu* 'dur. Konu ve işleyiş bakımından Yakup Kadri'nin öyküsü *Lui?*'ye pek çok şey borçludur. İkisi de birer öykü olduğu için, bunların geniş bir karşılaştırmasının öykülerinin inceleneceği bir çalışmada ele alınmasının daha anlamlı olacağı düşüncesindeyiz. Burada yalnızca, "yalnızlık" temini ana düşünce yaptıkları için kısaca değinmek istiyoruz.

Aslında Maupassant'dan çok şey taşıyan *Lui?* öyküsü, yalnızlıktan bunalan, bu duygudan son derece korkan ve bunun sonunda da çıldırma noktasına gelen bir memurun yaşamı işlemiştir. Kadınlardan nefret ettiği ve evlenmeyi yaşam biçimine hiç bir biçimde sığdıramadığı halde, yalnız kalmamak için evlenmeyi düşünen bir kişinin öyküsü anlatılır. Bu kişi yalnızlıktan derin bir ürperti duyar, bir süre sonra korku duygusu buna eklenen bir başka takıntı olur; düşünmemek için çeşitli uyuşturucular alır ya da istencini canlı tutmak için soğuk suyla duşlar alır. Kimi zaman da, çıkıp gezmek, kendi kendini unutmak gereksinimini duyar. Bu arada uykusuzluk en çok yandığı şeydir. Yavaş yavaş sanrılara teslim olduğunu görecektir. Bütün bunlardan kaçmak için yanı başında nefes alacak, anlamsız bir soruya anlamsız bir yanıt verecek, elini tutup canlı sıcaklığını duyacağı bir kişi ister. Bu da hiç sevmediği bir kadın bile olabilir. Bütün bunları, Maupassant'ın yaşamış olduğunu belirtmek isteriz.

Yalnız Kalmak Korkusu'nda Macit, İstanbul'dan Paris'e gitmiş bir beydir. Burada anlaşılmaz, acı veren, ruhunu boğuntulara (angoisse) sürükleyen bir takım duygular yaşar. Sonradan bu duygunun "yalnızlık" olduğunu anlayacak ve Paris'ten beri yanında getirip ayırmadığı ve arkadaşlarının sonsuz alay ve kızmalarına rağmen bir türlü vazgeçemediği orta malı bir Fransız kadın sayesinde bu ruhsal çöküntüden kurtulacaktır. Aslında kendisi de evliliğe son derece karşı olduğu ve hele hele bu kadının suratını ve diğer özelliklerini hiç mi hiç beğenmediği halde "yalnız kalmaktan korktuğu için" ona katlanıyor.

"Zannetmeyiniz ki onu seviyorum. Hayır!.. Size yemin ederim ki değil, o kadına karşı kalbimde minimini bir aşk, ufacık bir muhabbet, bir temayül bile yok. Hatta biraz ondan nefret bile ediyorum."²⁵

Öyküler arasındaki benzerlik yalnızca konuyla sınırlı değildir. Ruhsal hastalığına ait pek çok özelliklerini *Lui?* 'ye alan Maupassant'ın kişisel yaşantılarını ve bu yaşantılara ait kimi detayları da Yakup Kadri olduğu gibi öyküsüne almaktan çekinmemiştir. Detaylara kadar inen bu bilgiler, bize Yakup Kadri'nin Fransız öykücüsünü çok iyi tanıdığı ve çok okuduğunu bir kez daha göstermektedir. Maupassant gibi ruhsal hastalıklar üzerinde durur:"size pek karanlık şeylerden, ruhun gecelerinden, ruhun bir takım isim verilemez hastalıklarından bahsedeceğim." Yavaş yavaş ruhunda derin bir boşluk ve yokluk duygusu sezmeye başlar. Bunu, *Lui?*'nin kahramanının -daha doğrusu Maupassant'ın bizzat kendisinin- sanrılar görür; Maupassant'daki kişilik ikileşmesi yerine kendi varlığından kuşkulunur:"varlığımdan emin olmak için başımı tutuyor, göğsüme dokunuyor, kalbimi dinliyordum." Bunları duyduktan sonra Maupassant'ın kahramanı dışarı çıkıp tanıdık bir yüz görmek ister: çıkmam, silkinmem, bir arkadaş bulmam gerektiğini duydum." Aynı şeyi Macit de duymuş ve yapmıştır:"Hemen odadan dışarı fırlamak, başka insan sesi işitmek, başka insan yüzü görmek, biraz kendimden uzaklaşmak istiyordum." Maupassant'da olduğu gibi sırasıyla Macit'i şu yaşantılar kovalar: her şeyden, kendinden bile korkmak, yalnızlık ve korku duygularına delirmek endişesinin gelmesi, bu kötü düşüncelerden sıyrılmak için eter, ispirto kullanmak, soğuk su duşları yapmak. Bunların hiç biri çözüm olmayınca dışarı çıkıp anlamsız dolaşmak, mutlu, gülen, yemek yiyen insanlara hayret ve özlemle bakmak.

Ancak her iki öykünün ayrıldığı noktalar da vardır. Sonunda Yakup Kadri sevmediği fakat bir kol çantası gibi yanından ayırmadığı bu kadın sayesinde topluma tekrar dönüş, görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye başlamıştır:"Ben bir mezarın ebedi karanlığından güneşe, hayata çıkmanın ne olduğunu biliyorum ve bunu o kadına, Ernestine'e, ona borçluyum." *Lui?*'de ümit verici hiç bir im olmadığı gibi, giderek ağırlaşan, kötüleşen bur ruhsal çöküntüye tanıklık eder okuyucu. Sanrılar iyiden iyiye artar ve kahramanı tutsak alırlar. Onun tekrar normale dönüp yaşama katılacağı konusunda okuyucuda hiç bir beklenti doğmaz. Nitekim, bunun devamı olan *Le Horla* ve *Qui Sait?* 'de acı sona adım adım gidilir.

²⁵-Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yalnız Kalmak Korkusu*, Haz:Atilla Özkırımlı, İletişim Yay., İst.1998, (bundan sonra bu öyküyle ilgili tirnak içinde verilen bütün ifadeler için bkz. ss.109-122)

SONUÇ

Maupassant'ı, Schopenhauer, Nietzsche ve Barrès'nin mutlak bir karamsarlık ve yalnızlığın egemen olduğu "Ben"ci dünyasına iten etkenler, insanlara güvensizlik, yaşam karşısında takılan olumsuz tutum ve ruhlardaki gizemli, anlaşılmasız yasalar. Maupassant yaşamının sonuna kadar acı dolu, her şeyden "soyutlayıcı" bu dünyadan yakasını kurtaramaz. Aynı yasalarla beraber 1922'ye kadar sürececek bir arayış ve kendini bulma döneminin sıkıntıları, Yakup Kadri'yi de bu dünyaya sürüklemiştir. Hatta bir ara Yakup Kadri yalnızlığın öyle bir derecesine ulaşır ki, artık tek başınadır ve karşısında yalnızca evren vardır: "...burada ziya (ışık) yoktu, renk yoktu, güneş yoktu, ses yoktu. Burada lâyetenâhi (sonsuzluk) ve ben vardım."(Akı,1960,s.34) Ne var ki, düşünceleri ve öykülerinde çizdiği karamsar tabloya inanan ve bunu acı sonla biten yaşamıyla gösteren Maupassant'ın tutarlı çizgisinden Yakup Kadri bu noktadan itibaren ayrılır. Maupassant'ın aksine Yakup Kadri, olumsuz yasalar üzerine kurulmuş dünyada sonuna kadar kalmaz. 1922'den itibaren, tekrar insana, topluma ve yaşama dönmenin yollarını arar. Hasan Ali Yücel'e göre, yazarı en bireyci anlarında bile topluma geri getiren bir yanı olmuştur:"Geçliğinde Ibsen'e hayran olup azılı bir ferdiyetçi görünürken yazılarına ölümler, intiharlar sokan bu kötümser ve hayata hınçlı adam; bünyesinin narinliğine rağmen, İstiklâl mücadelesi sıralarında karlı cephelerde dolaşmaktan çekinmedi. Onun münzevi (soyutlanmış) varlığında daima cemiyet yaşamıştır." (Yücel,1989,s.7.) Bireysellikten toplumsallığa geçişini gösteren yapıtlarından biri olan *Erenlerin Bağından*'da şu görüşleri savunur:«...şeytana mahsus olan benlik o hudutsuz kibir... Beyhude yere uzlette rahat aradık... Ey dost, meğer ne kadar gafil ve safderun (kolay inanan) imişiz. Asıl hizmet, bizim için gönlümüzü milletin aşkına bağladımız günden başladı. Velût ve muhteşem uzletin (inziva) kapıları bize o günden sonra kapandı...» (Karaosmanoğlu, 1970,ss.44 ve 52) Kurtuluş Savaşındaki yüreklendirici yazıları, Devrim ilkelerini övücü ve destekleyici görüşleri, diplomat, milletvekili gibi kimlikleriyle her zaman dönemin sosyal, siyasal ve kültürel olaylarıyla yakından ilgilenmiştir. Yakup Kadri, topluma ve yaşama dönmek, burada aktif roller üstlenmek gibi yönleriyle Maupassant'dan bütünüyle ayrılır.

KAYNAKÇA

Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, TDK, yay., Ank. 1979.

Akı, Niyazi, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Eser-Fikir-Üslup*, İst., 1960.

Aktaş, Şerif, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Kültür ve Turizm Bkn. Yay., Ank., 1987.

Bancquart, M.Claire, *Maupassant Conteur Fantastique*, Minard, Paris, 1976.

Barrès, Maurice, *Le Culte du Moi: Sous l'Oeil des Barbares, Un Homme Libre ve Le Jardin de*

F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2002 12 (2)

Bérénice bu üçleme (trilogya) için internete bkz:
<http://un2sgl.unige.ch/athena/html/fran-fr.html>

Besnard-Coursodon, Micheline, *Etude thématique et structurale de l'Oeuvre de Maupassant:le Piège*, Mizet, 1973.

Bingöl, Necdet, *Yakup Kadri'nin Beş Romanında Fransız Realist ve Naturalistlerinin Tesirleri*, DTCF Dergisi, S.3,1944.

Cogny Denise et Pierre, *Maupassant*, Bordas, Paris, 1984.

Gökberk, Macit, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitapevi, İst., 1999.

Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe sözlüğü*, Varlık yay., İst., 1967.

İkdam (gzt.), 16.12.1920.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Atatürk*, Remzi Kitapevi, İst. 1946.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Erenlerin Bağından, Okun Ucundan ve Diğer Nesirleri*, MEB. Basımevi, İst.1970.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Bilgi Yayınevi, Ank.1969.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Nirvana*, Haz: N.Akı, İletişim Yay.,1991.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Yalnız Kalmak Korkusu*, Haz:Atilla Özkırımlı, İletişim Yay., İst.1998.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Yıldızların Kimsesizliği*, MEB. Basımevi, İst.1970.

Maupassant, Guy de, *Au Soleil* (Gezi Anıları), Maupassant'ın *Sur l'Eau, Au Soleil, La Vie Errante* adlı gezi anıları ve diğer bütün yapıtları :
<http://maupassant.free.fr/concs/concs.html>

Maupassant, Guy de, *Contes, Madame Hermet*, Hachette , Paris, 1985.

Maupassant, Guy de, *Contes, Qui Sait?*, Hachette, Paris,1981.

Maupassant, Guy de, *Scènes de la vie Parisienne, Solitude*, Par:Denise et Pierre Cogny, Bordas, Paris, 1985.

Maupassant, Guy de, *Seçme Hikayeler, Cin-İnsan* (çev:Enver Behiç Koryak), MEB Yay., İst.,1966.

Maupassant, Guy de, *Suicides* ve diğer öyküler için: <http://maupassant.free.fr/concs/concs.html>

Maynial, Edouard, *Maupassant Hayatı ve Eserleri* (çev:Afif Obay), Maarif Basımevi, Ank., 1958.

Morand, Paul, *La Vie de Guy de Maupassant*, Flammarion, Paris, 1958.

Savinio, Alberto, *Maupassant et l'Autre*, Gallimard, Paris, 1977.

Schmidt, Albert Marie, *Maupassant Par Lui-même*, Seuil, Paris, 1962.

Togebly, Knud, *L'Oeuvre de Maupassant*, Presse Universitaire de France, Paris,1954.

Uşaklıgil, Halit Ziya, *Kırk Yıl*, Cilt 5, İnkılap ve Aka Kitapevi, İst., 1969.

Vax, Louis, *Les Chefs d'Oeuvre de la Littérature Fantastique*, PUF.,1979.

Yücel, Hasan Ali, *Edebiyat Tarihimizden*, İletişim Yay., İst.,1989.